

भारताचे गव्हर्नर जनरल आणि व्हाइसरॉय यांची यादी

भारतातील गव्हर्नर जनरल आणि व्हाइसरॉय यांची ओळख

- व्हाइसरॉय आणि गव्हर्नर जनरल यांची ओळख करून देण्याचे उद्दिष्ट
- ब्रिटनला हे अविश्वसनीय यश मिळवता आले, कारण त्याच्या वसाहतींमध्ये निर्माण झालेल्या मजबूत आणि कार्यक्षम नोकरशाहीमुळे.
- गव्हर्नर जनरल आणि व्हाइसरॉयच्या माध्यमातून ब्रिटिशांना हे अधिकार भारतात स्थापित करता आले.

भारताच्या गव्हर्नर जनरलची ओळख

- बंगालचे गव्हर्नर जनरल (1773-1833): जेव्हा ईस्ट इंडिया कंपनी भारतात आली तेव्हा त्याने "बंगालचे गव्हर्नर" नावाचे कार्यालय स्थापन केले.
- बंगालचे पहिले गव्हर्नर: रॉबर्ट क्लाइव्ह
- तथापि, नियमन अधिनियम 1773 पास झाल्यानंतर बंगालच्या गव्हर्नर कार्यालयाचे नाव "बंगालचे गव्हर्नर-जनरल" असे ठेवण्यात आले.
- बंगालचे पहिले गव्हर्नर जनरल वॉरेन हेस्टिंग्ज होते
- भारताचे गव्हर्नर-जनरल (1833-58): बंगालच्या गव्हर्नर-जनरलच्या कार्यालयाचे नाव 1833 मध्ये सनदी कायद्याद्वारे "भारताचे गव्हर्नर-जनरल" असे करण्यात आले
- भारताचे पहिले गव्हर्नर जनरल विल्यम बेंटिक होते.

विविध व्हाइसरॉय आणि भारताचे गव्हर्नर जनरल यांच्यासह त्यांनी आणलेल्या प्रमुख सुधारणांविषयी अशी अधिक माहिती खाली यादीच्या स्वरूपात दिली आहे.

बंगालचे गव्हर्नर जनरल यादी

वर्ष	बंगालचे गव्हर्नर जनरल	कार्यकाळातील घटना
1772-1785	वॉरेन हेस्टिंग्ज	• बंगालचे पहिले गव्हर्नर जनरल • प्रशासनाच्या दुहेरी पद्धतीचा अंत • 1773 चा नियमन कायदा • कलकत्ता येथील सर्वोच्च न्यायालय • एशियाटिक सोसायटी ऑफ बंगाल • पहिले अँग्लो-मराठा युद्ध आणि सालबाईचा तह • भगवद्गीतेचे पहिले इंग्रजी भाषांतर • पिट्स इंडिया अॅक्ट -1784
1786-1793	लॉर्ड कॉर्नवालिस	• अपील न्यायालये आणि निम्न दर्जाच्या न्यायालयांची स्थापना • संस्कृत महाविद्यालयाची स्थापना • तिसरे अँग्लो-म्हैसूर युद्ध आणि सेरिंगपटमचा करार • कायमस्वरूपी बंदोबस्त आणि नागरी सेवांचा परिचय

1793-1798	सर जॉन शोर	1793 चा सनदी कायदा - हस्तक्षेप न करण्याचे धोरण - खड्याची लढाई
1798-1805	लॉर्ड वेलेस्ली	- सहाय्यक आघाडी प्रणालीची ओळख - चौथा अँग्लो-म्हैसूर युद्ध आणि बेसिनचा करार - दुसरे अँग्लो - मराठा युद्ध - मद्रास अध्यक्षपदाची स्थापना - कलकत्ता येथे फोर्ट विल्यम कॉलेजची स्थापना
1805-1807	सर जॉर्ज बालो	- लॉर्ड मिंटोच्या आगमनापर्यंत भारताचे कार्यवाहक गव्हर्नर जनरल, - वेल्लोरचे विद्रोह 1806 मध्ये झाले
1807-1813	लॉर्ड मिंटो I	1809 मध्ये महाराजा रणजीत सिंग यांच्यासोबत अमृतसरचा करार झाला. 1813 चा सनदी कायदा सादर केला
1813-1823	लॉर्ड हेस्टिंग्ज	- हस्तक्षेप न करण्याचे धोरण संपुष्टात आले - तिसरे अँग्लो-मराठा युद्ध - पेशवाईची उन्मूलन - मद्रास (थॉमस मुनरो यांनी) आणि बॉम्बेमध्ये रयतवारी प्रणालीची स्थापना - उत्तर-पश्चिम प्रांतांमध्ये आणि मुंबईत महालवारी पद्धत
1823-1828	लॉर्ड एमहर्स्ट	- आसामचे विलीनीकरण 1824 च्या पहिल्या बर्मी युद्धात नेले. 1824 मध्ये बॅरकपूरचे विद्रोह

भारताचे गव्हर्नर जनरल

- 1833 चा सनदी कायदा पास झाल्यानंतर हे पद तयार करण्यात आले.
- भारताचे पहिले गव्हर्नर जनरल विल्यम बेंटिक होते.

वर्ष	भारताचे गव्हर्नर जनरल	कार्यकाळातील घटना
1828-1835	लॉर्ड विल्यम बेंटिक	- भारताचे पहिले गव्हर्नर-जनरल (1833 चा सनदी कायदा बंगालचे गव्हर्नर-जनरल म्हणून भारताचे गव्हर्नर-जनरल बनले.) - सतीचे उच्चाटन - ठगी, बालहत्या आणि बाल बलिदानाचे दमन. 1835 चा इंग्रजी शिक्षण कायदा - मेडिकल कॉलेज आणि हॉस्पिटल, कोलकाता
1835-1836	लॉर्ड चार्ल्स मेटकाल्फ	- भारतीय प्रेसचे मुक्तिदाता - खुल्या प्रेसवर सर्व प्रतिबंध वेगळे केले "

1836-1842	लॉर्ड ऑकलंड	"मूळ शाळांच्या सुधारणेसाठी आणि भारताच्या व्यावसायिक उद्योगाच्या विस्तारासाठी स्वतःला समर्पित केले - पहिले अँग्लो-अफगाण युद्ध "
1842-1844	लॉर्ड एलेनबरो	सिंधला जोडण्यात आले
1844-1848	लॉर्ड हार्डिंग I	पहिले अँग्लो शीख युद्ध (1845-46)
	लॉर्ड डलहौसी (भारताचे गव्हर्नर-जनरल)	"खालसा सिद्धांत" सादर केले - चार्ल्स वुड डिस्पॅच - पोस्ट ऑफिस कायदा, 1854 - मुंबई आणि ठाण्याला जोडणारा पहिला रेल्वे मार्ग - रुरकी येथे अभियांत्रिकी महाविद्यालय स्थापन केले - दुसरे अँग्लो-शीख युद्ध - पहिली टेलीग्राफ लाईन - सार्वजनिक बांधकाम विभागाची स्थापना - पदव्या आणि पेन्शन रद्द करणे. - भारतीय नागरी सेवांसाठी स्पर्धा परीक्षा सुरू केली - विधवा पुनर्विवाह कायदा "
1856-1857	लॉर्ड कॅनिंग	1857 मध्ये कलकत्ता, मद्रास आणि मुंबई येथे तीन विद्यापीठे स्थापन करण्यात आली 1857 चे बंड झाले - टीप-1857 च्या विद्रोहानंतर, भारताचे गव्हर्नर जनरल ब्रिटिश भारताचे व्हाइसरॉय झाले आणि कॅनिंग भारताचे/ब्रिटिश भारताचे पहिले व्हाइसरॉय झाले.

भारताचे व्हाइसरॉय

- 1857 चे बंड झाल्यावर ब्रिटिश राजाने हे सर्व आपल्या थेट नियंत्रणाखाली घेतले.
- गव्हर्नमेंट ऑफ इंडिया ॲक्ट 1858 पास झाला आणि भारताच्या गव्हर्नर जनरलचे स्थान भारताच्या व्हाइसरॉयने बदलले.
- त्यांची थेट ब्रिटिश सरकारने नियुक्ती केली होती.
- लॉर्ड कॅनिंग हे भारताचे पहिले व्हाइसरॉय होते.

वर्ष	व्हाइसरॉयचे नाव	कार्यकाळातील घटना
1856-1862	लॉर्ड कॅनिंग	1857 चा उठाव 1857 मध्ये कलकत्ता, मद्रास आणि बॉम्बे येथे तीन विद्यापीठांची स्थापना - ईस्ट इंडिया कंपनीचे उच्चाटन आणि ब्रिटिश क्वीन गव्हर्नमेंट ऑफ इंडिया ॲक्ट, 1858 मध्ये सत्ता हस्तांतरित करणे

		1861 चा भारतीय कौन्सिल कायदा
1864-1869	लॉर्ड जॉन लॉरेन्स	- भूतान युद्ध 1865 मध्ये झाले - कलकत्ता, मुंबई आणि मद्रास येथे उच्च न्यायालयाची स्थापना
1876-1880	लॉर्ड लिटन	1878 चा व्हर्नाक्युलर प्रेस कायदा पास झाला - शस्त्र कायदा (1878) 1878 ते 1880 मध्ये दुसरे अफगाण युद्ध - राणी व्हिक्टोरियाला त्याच्या राजवटीत भारताच्या राणीचा राज्याभिषेक झाला
1880-1884	लॉर्ड रिपन	- पहिला कारखाना कायदा 1881 मध्ये मंजूर झाला 1882 मध्ये व्हर्नाक्युलर प्रेस कायदा त्यांनी रद्द केला. - त्यांच्या राजवटीत स्थानिक स्वराज्य संस्था स्थापन करण्यात आली - इल्बर्ट बिल वाद निर्माण झाला - हंटर कमिशन ऑफ एज्युकेशन (1882)
1884-1888	लॉर्ड डफरीन	- तिसरे बर्मी युद्ध - भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसची स्थापना
1888-1894	लॉर्ड लान्सडाउन	1892 मध्ये भारतीय परिषद कायदा 1893 मध्ये ड्युरंड आयोगाची स्थापना
1899-1905	लॉर्ड कर्झन	- भारतीय विद्यापीठ कायदा - बंगालची फाळणी - पोलीस आयोगाची नियुक्ती (1902) - विद्यापीठ आयोगाची नियुक्ती (1902)
1905-1910	लॉर्ड मिंटो II	1905-11 पासून स्वदेशी चळवळ - मुस्लिम लीगची स्थापना - मॉर्ले-मिंटो सुधारणा 1909 मध्ये आणल्या गेल्या.
1910-1916	लॉर्ड हार्डिंग II	- बंगालची फाळणी रद्द करणे - कलकत्त्याहून दिल्लीला राजधानीचे हस्तांतरण - हिंदू महासभेची स्थापना "
1916-1921	लॉर्ड चेम्सफोर्ड	- लखनौ करार - चंपारण सत्याग्रह - मोंटेगचा ऑगस्ट घोषणा - भारत सरकार कायदा 1919 - रौलट कायदा - जालियनवाला बाग हत्याकांड - असहकार चळवळ

		• खिलाफत चळवळ
1921-1926	प्रभु वाचन	• चौरी चौरा घटना 1922 मध्ये घडली आणि त्यानंतर असहकार चळवळ मागे घेण्यात आली. • स्वराज पक्षाची स्थापना • 1925 मध्ये काकोरी रेल्वे दरोडा
1926-1931	लॉर्ड इर्विन	• सायमन कमिशन 1927 • हरकोर्ट बटलर भारतीय राज्य आयोग (1927) • नेहरू अहवाल (1928) • 1929 मध्ये काँग्रेसचे लाहोर अधिवेशन • दांडी मार्च आणि सविनय कायदेभंग आंदोलन (1930) • पहिली गोलमेज परिषद (1930) • गांधी-इर्विन करार (1931)
1931-1936	लॉर्ड विलिंग्डन	• सांप्रदायिक मतदारसंघ (1932) • दुसरी आणि तिसरी गोलमेज परिषद (1932) • पूना करार (1932) • 1935 चा भारत सरकार कायदा
1936-1944	लॉर्ड लिनलिथगो	• त्रिपुरी संकट • फॉरवर्ड ब्लॉकची स्थापना झाली • त्यानंतर 1940 मध्ये ऑगस्ट ऑफर • भारतीय राष्ट्रीय सेना • क्रिप्स मिशन • भारत छोडो चळवळीची निर्मिती झाली.
1944-1947	लॉर्ड वेवेल	• वेवेल प्लॅन आणि सिमला परिषद (1942) • कॅबिनेट मिशन (1946) • थेट कृती दिवस (1946) • क्लेमेंट ऍटली (1947) द्वारे भारतात ब्रिटिश राजवटीच्या समाप्तीची घोषणा
1947-1948	लॉर्ड माउंटबॅटन	• 1947 चा रॅडक्लिफ कमिशन आणि त्यानंतर 15 ऑगस्ट 1947 रोजी भारताचे स्वातंत्र्य